

Strategisk miljøvurdering

- Miljøvurdering af ændring af CAP-planen 2023-27.

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	4
2	Ikke-teknisk resumé	4
2.1	Ændring af CAP-planen 2023-27	4
2.2	Vurdering af miljøpåvirkninger	4
2.2.1	Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	5
2.2.2	Jordbund	5
2.2.3	Vand	5
2.2.4	Klimatiske faktorer og luft	5
2.2.5	Materielle goder	5
2.2.6	Kumulative påvirkninger	5
2.2.7	Afværgeforanstaltninger og overvågning	6
3	CAP-planen 2023-27	6
3.1	Baggrund	6
3.2	Afgrænsning og 0-alternativ	6
3.3	Andre strategier og planer	7
4	Lovgrundlag og proces for miljøvurdering	7
4.1	Høring af berørte myndigheder	7
4.2	Miljøfaktorer og vurderingskriterier	9
4.3	Data, metode og detaljeringsgrad	10
5	Miljøstatus	10
5.1	Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	11
5.2	Jordbund	12
5.3	Vand	13
5.4	Klimatiske faktorer og luft	15
5.5	Materielle goder	16
6	Gennemgang af ændringer	17
6.1	Bio-ordning for midlertidig ekstensivering	17
6.2	Basisindkomststøtte/Grundbetaling	18
7	Miljøvurdering	19
7.1	Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	19
7.2	Jordbund	20
7.3	Vand	21
7.4	Klimatiske faktorer og luft	21

7.5	Materielle goder.....	22
7.6	Kumulative påvirkninger	23
7.7	Samlet vurdering.....	24
7.8	Afbødende foranstaltninger.....	25
7.9	Overvågning	25
8	Miljømålsætninger	25

1 Indledning

Som følge af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2026/1768 om ekstraordinær midlertidig støtte under den fælles landbrugspolitik som reaktion på høje gødnings- og energipriser gennemføres en ændring af den danske CAP-plan 2023-2027. Ændringen udmønter forordningens mulighed for at overføre midler fra Søjle I i kalenderåret 2027 til anvendelse i 2028 under den kommende danske nationale og regionale partnerskabsplan (NRP-plan). Den fælles landbrugspolitik for perioden 2028-2034 bliver en integreret del af de nationale og regionale partnerskabsplaner.

Planen skal som konsekvens heraf miljøvurderes, jf. miljøvurderingslovens § 8, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 4 af den 3. januar 2023 af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (miljøvurderingsloven). Dette skyldes, at planen udarbejdes indenfor temaerne landbrug og skovbrug og via dens støtteordninger fastlægger rammer for arealanvendelse og projekter omfattet af samme lovs bilag 1 og 2. Miljøvurderingsloven sonderer ikke mellem hele planer/programmer og ændringer. Ændringer af planer/programmer er derfor, jf. lovens § 2, stk. 2, også omfattet af loven.

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har vurderet, at ændringerne er af et omfang, der gør det nødvendigt at lave en miljøvurdering, idet det ikke kan afvises, at tilretningerne kan påvirke planens samlede miljøeffekt væsentligt. Ændringer til CAP-planen 2023-2027 blev senest miljøvurderet i 2026. Da der er tale om ændringer i en allerede eksisterende og godkendt plan, er miljøvurderingen afgrænset til alene at omhandle de specifikke ændringer og ikke hele planen.

2 Ikke-teknisk resumé

Der er i henhold til miljøvurderingslovens bestemmelser gennemført en strategisk miljøvurdering af ændringerne til den danske CAP-plan 2023-27. Det følgende udgør en kort sammenfatning af miljørapportens væsentligste vurderinger.

2.1 Ændring af CAP-planen 2023-27

Der gennemføres i 2026 en række budgetmæssige ændringer til CAP-planen 2023-2027. Miljøvurderingen tager udgangspunkt i de specifikke planændringer, hvor det ikke på forhånd kan udelukkes, at der kan være en sandsynlig væsentlig indvirkning på miljøet.

Da der udelukkende er tale om justeringer af en eksisterende, godkendt plan, omfatter miljøvurderingen alene de konkrete ændringer og ikke planens samlede indhold. baseline for vurderingen er 0-alternativet, som defineres som en videreførelse af de nuværende rammer og budgetter under CAP-planen.

2.2 Vurdering af miljøpåvirkninger

I overensstemmelse med afgrænsningsrapporten fokuserer miljøvurderingen specifikt på følgende udvalgte miljøfaktorer, som potentielt kan påvirkes af ændringerne:

- Biologisk mangfoldighed, flora og fauna
- Jordbund
- Vand
- Materielle goder
- Klimatiske faktorer og luft
- Kumulative påvirkninger

2.2.1 Biologisk mangfoldighed, flora og fauna

Ændringerne vurderes at påvirke den biologiske mangfoldighed, flora og fauna i en overvejende neutral til moderat positiv retning frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) er der dog tale om en nedgang i ordningens forventede maksimale effekter og arealpotentiale mod de tidligere mål – og dermed et midlertidigt tab af effekt. Den tilpassede ramme afspejler dog den reelle søgning og sikrer en fastholdelse af vigtige levesteder på arealer med reel effekt.

2.2.2 Jordbund

Ændringerne vurderes at påvirke jordbunden i en overvejende neutral til moderat positiv retning frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) er der dog tale om en nedgang i ordningens forventede effekter og arealpotentiale mod de tidligere mål – og dermed et midlertidigt tab af effekt. Den tilpassede ramme afspejler dog den reelle efterspørgsel og sikrer en reduktion af jordpakning og erosion på arealer med reel effekt.

2.2.3 Vand

Ændringerne vurderes at have en neutral til moderat positiv påvirkning af vandmiljøet frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) er der dog tale om en nedgang i ordningens forventede effekter og reduktionsbidrag mod de gamle mål – og dermed et midlertidigt tab af effekt. Den tilpassede ramme dækker dog den reelle søgning og mindsker udvaskningen af kvælstof og pesticider på arealer med reel effekt.

2.2.4 Klimatiske faktorer og luft

Ændringerne vurderes at påvirke klimatiske faktorer og luft i en neutral til moderat positiv retning frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) er der dog tale om en nedgang i ordningens forventede effekter og klimabidrag mod de tidligere mål – og dermed et midlertidigt tab af effekt. Den tilpassede ramme afspejler dog den reelle søgning og sikrer en reduktion af drivhusgasser samt mindre ammoniakfordampning på arealer med reel effekt.

2.2.5 Materielle goder

Ændringerne vurderes at have en overvejende neutral til svagt positiv påvirkning af materielle goder frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) medfører ændringerne en blandet effekt med både op- og nedgang i de materielle goder; landbrugets fødevarerproduktion og produktionskapacitet fastholdes på et højere niveau, hvilket sker på bekostning af landskabets herlighedsværdier og rekreative muligheder, som oplever et midlertidigt tab af effekt.

2.2.6 Kumulative påvirkninger

De kumulative effekter vurderes at have en overvejende neutral til moderat positiv påvirkning frem til 31. december 2027, når de ses i forhold til en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Isoleret i forhold til budgetreduktionen (og 0-alternativet) er der dog tale om en nedgang i ordningens forventede maksimale og akkumulerede effektpotentiale – og dermed et midlertidigt tab af effekt. I samspil med øvrige udtagningsindsatser understøtter den nye ramme dog de samlede mål for natur, vand og klima.

2.2.7 Afværgeforanstaltninger og overvågning

Programændringen vurderes ikke at lede til nogen reelle, væsentlige negative indvirkninger på miljøet ude på markerne, hvorfor der ikke er behov for særskilte afbødende foranstaltninger i 2027. Ændringernes faktiske effekter vil løbende blive overvåget og dokumenteret via styrelsens årlige registrering af ansøgningsdata samt de eksisterende, nationale overvågningsrammer under NOVANA og vandområdeplanerne, hvilket vurderes som fuldt tilstrækkeligt.

3 CAP-planen 2023-27

3.1 Baggrund

Den danske CAP-plan 2023-2027 implementerer EU's fælles landbrugspolitik for perioden 2023-2027 i Danmark. EU's landbrugspolitik tager udgangspunkt i tre overordnede målsætninger¹:

1. at fremme en intelligent, konkurrencedygtig, modstandsdygtig og diversificeret landbrugssektor og dermed garantere fødevarer sikkerheden på lang sigt
2. at støtte og styrke miljøbeskyttelsen, herunder biodiversitet, og klimaindsatsen og bidrage til opfyldelsen af Unionens miljø- og klimarelaterede målsætninger, herunder dens forpligtelser i henhold til Paris-aftalen, og
3. at styrke den socioøkonomiske struktur i landdistrikterne.

De tre overordnede målsætninger skal forfølges via 9 specifikke målsætninger, der hver især komplementeres af en tværgående målsætning om at modernisere landbruget og landdistrikterne ved at fremme og udveksle viden, innovation og digitalisering i landbruget og i landdistrikterne og tilskynde til udbredelsen heraf blandt landbrugere gennem bedre adgang til forskning, innovation, vidensudveksling og uddannelse².

CAP-planen indeholder således bl.a. en beskrivelse af den nationale strategi til forfølgelse af målsætningerne, samt beskrivelser af de enkelte interventioner og indsatsområder, der skal understøtte EU's målsætninger.

NRP-planen (Den Nationale og Regionale Partnerskabsplan) udgør den kommende strategiske ramme for udmøntningen af bl.a. EU's fælles landbrugspolitik i Danmark for reformperioden 2028-2034. Planen afløser dermed bl.a. den nuværende CAP-plan og vil indeholde beskrivelser af interventioner og indsatsområder mm.

3.2 Afgrænsning og 0-alternativ

Miljøvurderingen tager udgangspunkt i de dele af planændringen, hvor det ikke på forhånd kan udelukkes, at der vil kunne være en sandsynlig, væsentlig indvirkning på miljøet. Dele af planændringen, som er af ren teknisk eller finansiell-administrativ karakter, er derfor ikke omfattet af denne miljøvurdering. De ændringer, der miljøvurderes, relaterer sig til følgende ordninger/krav:

1. Bio-ordning for midlertidig ekstensivering
2. Basisindkomststøtte/Grundbetaling

Miljøvurderingen afgrænses tidsmæssigt til at ophøre den 31. december 2027. Da de konkrete anvendelsesrammer og den retslige udmøntning af midlerne under den kommende NRP-plan (2028-2034)

¹ Jf. artikel 5 i forordning (EU) 2021/2115

² Jf. artikel 6 i forordning (EU) 2021/2115

endnu ikke er fastlagt, kan de forventede positive miljøeffekter efter denne dato ikke inddrages eller kvantificeres i nærværende rapport.

Baseline for den strategiske miljøvurdering udgøres af 0-alternativet. Dette defineres i denne sammenhæng som en videreførelse af de nuværende tilskudsordninger og den eksisterende finansieringsplan under CAP-planen 2023-2027 uden budgetreduktioner i 2027. Ændringerne vurderes således i forhold til den nuværende, godkendte plan

3.3 Andre strategier og planer

Det vurderes, at opfyldelse af følgende strategier og handleplaner med tilhørende miljømålsætninger kan påvirkes af ændringerne til CAP-planen 2023-2027.

- Nitratdirektivet
- Vandområdeplaner
- Vandrammedirektivet
- Klimaloven
- Byrdefordelingsaftalen
- LULUCF-forordningen
- EU's Grønne Pagt
- EU's biodiversitetsstrategi
- Fuglebeskyttelsesdirektivet
- Habitatdirektivet
- EU's naturgenopretningsforordning
- Miljømålsloven
- Soil Monitoring Law

4 Lovgrundlag og proces for miljøvurdering

Ændringerne til CAP-planen 2023-2027 er omfattet af krav om miljøvurdering, jf. § 8, stk. 1 i Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter.

4.1 Høring af berørte myndigheder

Forud for udarbejdelsen af denne miljørapport er der udarbejdet en afgrænsningsrapport i medfør af miljøvurderingslovens § 11 med henblik på at afgrænse rapportens omfang og detaljeringsgrad.

Afgrænsningen er foretaget dels i intern proces og dels gennem høring af berørte myndigheder.

Afgrænsningsrapporten for miljøvurderingen af CAP-planen har været i høring hos berørte myndigheder i perioden fra den 10. juli 2026 til den 24. juli 2026. Følgende myndigheder er blevet hørt:

- Alle kommuner og regioner
- Erhvervsministeriet
- Erhvervsstyrelsen
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Energistyrelsen
- By-, Land- og Transportministeriet
- Plan- og Landdistriktsstyrelsen
- Ministeriet for Natur og Dyrevelfærd
- Naturstyrelsen
- Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Arealtilskud

- Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Jordbrugskontrol
- Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, Projekttilskud
- Miljøministeriet
- Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Høringen gav mulighed for at stille forslag om hvilke miljøforhold, der bør belyses og vurderes i den endelige miljørapport. Følgende bemærkninger er modtaget i forbindelse med myndighedshøringen:

- Miljøministeriet påpeger i relation til miljøfaktoren vand, at udvaskning fra landbrugsarealer udgør en betydende kilde til forurening med metallerne bly, cadmium, nikkel, zink og kobber i overfladevand. Dermed kan andre forurenende stoffer end pesticider og næringsstoffer udgøre relevante vurderingskriterier.

Håndtering: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø er overordnet enig i, at landbrugsdrift kan være en kilde til tungmetallforurening i overfladevand. Hovedformålet med bio-ordningen for midlertidig ekstensivering er dog at tage landbrugsarealer ud af omdrift med et totalt forbud mod produktion, gødsning og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler. Den planlagte ændring vurderes derfor primært at have en direkte, mærkbar betydning for den potentielle udledning af næringsstoffer (kvælstof og fosfor) samt pesticider. På den baggrund, og for at sikre en fokuseret miljørapport, vil øvrige metaller kun blive behandlet i begrænset omfang i den efterfølgende miljøvurdering.

- Brønderslev Kommune anser overordnet afgrænsningsrapporten for et fornuftigt grundlag. Kommunen anbefaler dog, at miljørapporten belyser de reducerede miljøeffekter i 2027, betydningen for opfyldelsen af nationale mål, usikkerhederne vedrørende NRP-planen fra 2028 samt de kumulative effekter af den midlertidige reduktion i de grønne støtteordninger.

Håndtering: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø er enig i relevansen af disse forhold. De konkrete miljøreduktioner i 2027 og betydningen for de nationale mål analyseres under de enkelte miljøfaktorer i hovedanalysen (afsnit 7). Styrelsen bemærker, at metodiske usikkerhed vedrørende overførsel af midler til anvendelse under NRP-planen i 2028 er adresseret via den tidsmæssige afgrænsning. Endelig vil de samlede, akkumulerede effekter blive behandlet i et selvstændigt afsnit om kumulative påvirkninger (afsnit 7).

- Bornholms Regionskommune påpeger i relation til miljøfaktoren vand, at en midlertidig ekstensivering kan påvirke grundvandskvaliteten, da det kan medføre en reduktion i brug af gødning og pesticider. Kommunen gør desuden opmærksom på, at i tilfælde af negativ påvirkning, vil eventuelle fysiske ændringer i arealanvendelsen, såsom større omlægninger af dræn, kræve en konkret tilladelse efter vandløbsloven, hvor den lokale grundvandsmyndighed skal høres.

Håndtering: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø er enig i, at en reduceret tilskudsramme til midlertidig ekstensivering kan øge risikoen for lokal påvirkning af grundvandet i 2027, hvilket inddrages i den overordnede vurdering under miljøfaktoren vand. Styrelsen bemærker supplerende, at den strategiske planændring ikke fastlægger rammer for eller godkender specifikke drænprojekter. Såfremt ændrede driftsbetingelser i 2027 afledt medfører konkrete anlægsarbejder eller drænomlægninger på den enkelte bedrift, er disse fortsat omfattet

af gældende lovgivning, herunder krav om forudgående tilladelse hos den kommunale vandløbs- og grundvandsmyndighed.

- Vejen Kommune (modtaget efter udløb af høringsfrist) påpeger, at omlægning af større arealer fra landbrugsjord i omdrift til vådområder, lavbund og skov vil medføre visuelle og rumlige forandringer af landskabet, herunder påvirkning af karakteristika, udsigter samt oplevelsen af kulturmiljøer og historiske sammenhænge. Kommunen undrer sig på den baggrund over, at miljøfaktoren landskab afskrives fuldstændigt i vurderingen.

Håndtering: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø bemærker indledningsvist, at de permanente og fysiske arealomlægninger til vådområder, lavbund og skovrejsning, som kommunen henviser til, gennemføres og reguleres via særskilte udtagningsindsatser, der ikke er direkte knyttet til de ordninger, der justeres i forbindelse med den aktuelle ændring af CAP-planen. Nærværende miljørapport omhandler isoleret set budgetjusteringer for ansøgningsåret 2027, som afledt primært påvirker omfanget af midlertidig ekstensivering (brak og småbiotoper). Styrelsen er dog enig i, at ændringer i agerlandets dyrkningsintensitet kan have betydning for de visuelle og oplevelsesmæssige elementer i landskabet. For at opretholde en fokuseret rapportstruktur indgår disse landskabelige træk, rekreative værdier og herlighedsværdier metodisk under miljøfaktoren materielle goder, jf. tabel 1. De landskabelige hensyn er således ikke udeladt, men behandles samlet under denne faktor.

Erhvervsministeriet, Erhvervsstyrelsen, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Københavns Kommune, Region Nordjylland og Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (sagsbehandling) har kvitteret for høringen uden yderligere bemærkninger.

4.2 Miljøfaktorer og vurderingskriterier

I afgrænsningsrapporten er der redegjort for, hvilke miljøfaktorer der sandsynligvis vil blive påvirket af gennemførelsen af planændringerne. Miljøvurderingen afgrænses til at omhandle de i tabel 4.1 angivne miljøfaktorer med tilhørende vurderingskriterier. I tillæg til de specifikke miljøfaktorer vil de kumulative effekter også blive behandlet i et selvstændigt afsnit i rapporten.

Tabel 1: Redegørelse for kriterier for vurdering af påvirkningen af hver af de afgrænsede miljøfaktorer.

Miljøfaktor	Vurderingskriterie
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna	Udlægning af områder uden landbrugsproduktion, herunder områder til brak eller småbiotoper, forbud mod at gødske, pløje og anvende pesticider (herunder reduceret pløjning samt mindsket anvendelse af gødning og pesticider).
Jordbund	Ændringer vedr. kulstofbinding og kulstofpulje. Jordpakning samt jorderosion.
Vand	Tab af næringsstoffer og pesticider. (Tungmetalfurening - behandles i begrænset omfang).

Klimatiske faktorer og luft	Reduktion i udledning af drivhusgasser og emissioner af luftforurenende stoffer. Arealer med kulstofbinding.
Materielle goder	Ændret arealanvendelse ift. landbrugsproduktion. Ændret arealanvendelse ift. arealer med rekreativ værdi, herunder menneskers sundhed, friluftsliv og herlighedsværdi.

4.3 Data, metode og detaljeringsgrad

Som et første skridt i selve vurderingsarbejdet fastlægges den miljømæssige status for de udvalgte miljøfaktorer i kapitel 5. Dette gennemføres som en deskriptiv analyse, hvor der primært tages udgangspunkt i rapporter fra Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA) og beskrivelser fra Miljøstyrelsens platform miljøtilstand.dk. Herefter beskrives selve ændringerne i kapitel 6. Dette gøres med henblik på, at der i kapitel 7 foretages en vurdering af ændringernes påvirkning på de relevante miljøfaktorer, jf. tabel 1.

Miljøvurderingen afgrænses tidsmæssigt til den 31. december 2027, hvilket har direkte betydning for den anvendte metode. Da de retslige rammer og den konkrete udmøntning af midlerne under den kommende NRP-plan (2028-2034) endnu ikke er forhandlet på plads, er det metodisk ikke muligt at inddrage eller kvantificere de efterfølgende, forventede positive miljøeffekter. Analysen fokuserer derfor udelukkende på datagrundlaget frem til udgangen af 2027.

Miljøvurderingen af planer foretages på baggrund af den eksisterende viden og balanceres i overensstemmelse med den konkrete plans detaljeringsniveau. Detaljeringsgraden af miljøvurderinger følger som udgangspunkt de miljøvurderede beslutninger. Med ændringerne fastlægges der ikke nogen nærmere geografi for gennemførelsen. Ligeledes er det i miljøvurderingen ikke muligt at vurdere det eksakte omfang af ændringerne, da dette afhænger af omfanget af ansøgninger og geografi under de ændrede ordninger.

Derfor foretages alle vurderinger som udgangspunkt som kvalitative vurderinger på baggrund af generel viden om de ordninger og krav, der ændres. Det betyder også, at miljøvurderingen vil blive udført på en geografisk overordnet skala, hvor der vurderes på, hvordan ændringerne påvirker den nationale miljøstatus for en given miljøfaktor generelt.

Miljørapportens konsekvensvurderinger vil omfatte både primære og sekundære miljøpåvirkninger. Primære påvirkninger betragtes i denne sammenhæng som de effekter, som den givne ordning er etableret for at opnå. Sekundære miljøpåvirkninger er effekter, som tilskudsordningerne ikke direkte er virkemiddel for at opnå. Vurderingerne foretages under antagelse af, at ordningerne gennemføres fuldt ud som budgetteret (tilsagnsramme) i CAP-planen 2023-2027.

5 Miljøstatus

I dette afsnit beskrives miljøtilstanden for hvert af de forhold, som det er vurderet relevant at miljøvurdere i relation til de planlagte ændringer, der er beskrevet i kapitel 6.

5.1 Biologisk mangfoldighed, flora og fauna

Biodiversitet er i denne sammenhæng defineret som mangfoldigheden af flora og fauna i det danske landbrugslandskab samt i de påvirkede, nærtliggende naturarealer. Udover naturbeskyttelsesloven bidrager EU's naturbeskyttelsesdirektiver (fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet) samt vandrammedirektivet til beskyttelse af biodiversiteten.

Den seneste vurdering af den biologiske mangfoldighed, flora og fauna er beskrevet i den nationale bevaringsstatusrapporter fra 2025, som udgør Danmarks officielle rapportering til EU-Kommissionen³.

Herudover fremgår den seneste afrapportering af udviklingen i fuglearternes bestande og yngleudbredelse i Danmark af rapporten Størrelse og udvikling af fuglebestanden i Danmark 2025. Sammen med oplysninger om Natura-2000 indsatsen er Danmark, jf. fuglebeskyttelsesdirektivets Artikel 12, forpligtet til at rapportere disse informationer til EU-kommissionen⁴

Mange dyrearter og naturtyper er udfordrede på deres levedygtighed, hvor mangel på plads og ødelæggelse af levesteder fortsat er den største årsag til tilbagegangen i biodiversiteten. Ifølge DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi viser indberetningen til EU's Habitatdirektiv, at 93 pct. af de 60 danske habitatnaturtyper og 56 pct. af de 88 habitatarter vurderes at være i ugunstig bevaringsstatus⁵, mens kun 5 pct. af naturtyperne og 18 pct. af arterne har opnået gunstig status. Det vurderes desuden, at der har været en tilbagegang i bevaringsstatus for halvdelen af naturtyperne og for 17 pct. af arterne i de seneste to rapporteringsperioder (ca. 12 år). Årsagerne omfatter manglende levesteder af god kvalitet og for små bestande.⁶

I Danmark forekommer 60 habitatnaturtyper. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi fremhæver, at langt størstedelen af naturtyper stadig mangler naturlig græsning og lysåbne tilstande, store træer og dødt ved i skovene samt at mange våde naturtyper er udsatte over for afvanding og næringsstofbelastning fra luft og vand. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi peger endvidere på, at overvågning og data for mange arter stadig er utilstrækkelige: for 43 pct. af arterne er udviklingen vurderet som "ukendt"⁷.

På trods af at områder under beskyttelse som Natura 2000 og § 3-arealer er øget i omfang, vurderer DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, at tilstanden for hovedparten af de udpegede naturtyper som strandenge, klitter, moser og heder stadig er stærkt ugunstig⁸.

Udviklingen i fuglebestandene påvirkes ligeledes markant af ændringer i landbrugets arealanvendelse og de generelle miljøforhold i det åbne land. Den seneste afrapportering for perioden 2013-2024 viser, at 17 pct. af de 235 overvågede ynglefuglearter har haft en stabil bestand, mens 1 pct. har haft en fluktuerende bestand. For ynglefuglenes udbredelsesareal har ca. 67 pct. haft en stabil udbredelse, ca. 19 pct. har haft

³ Fredshavn J. et al. (2025). Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2025. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. Rapport nr. 673. ([Link til rapport](#))

⁴ Fredshavn J. et al. (2025). Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark - 2025. Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. Rapport nr. 672 ([Link til rapport](#))

⁵ Bevaringsstatus fastsættes i rapporten med udgangspunkt i fire delvurderinger: udbredelsesareal, forekomstareal, struktur/funktion samt fremtidsudsigter. Hver kategori tildeles gunstig, moderat ugunstig, stærkt ugunstig eller ukendt. Den samlede status følger af disse vurderinger.

⁶ Fredshavn J. et al. (2025). Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2025. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. Rapport nr. 673. ([Link til rapport](#))

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

fremgang, mens 13 pct. har haft direkte tilbagegang. For trækfuglenes midvinterbestande har 25 pct. haft en stabil bestand, og 17 pct. har haft en fluktuerende bestand. Intensivt landbrug i det åbne land kan medføre tab og forringelse af disse levesteder gennem anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, ødelæggelse af småbiotoper samt ophør af ekstensiv afgræsning, hvilket reducerer tilgængeligheden af egnede yngleområder og føderessourcer. Eutrofiering kan endvidere ændre vegetations- og fødeforhold, mens mangel på føde, herunder insekter, har direkte negativ betydning for fuglearternes reproduktion og overlevelse i agerlandet⁹.

5.2 Jordbund

Miljøstatus for jordbund omfatter forhold, der er centrale for landbrugsdrift og jordens langsigtede produktions- og miljøfunktioner. Denne status understøttes aktuelt af EU's jordbundsdirektiv (Soil Monitoring Law), som danner en ny fælles europæisk ramme for overvågning og beskyttelse af jordsundheden. Miljøstatus fokuseres på emnerne "kulstof i jord", "jordpakning" og "erosion", som vurderes at være de væsentligste udfordringer i forhold til jordkvalitet i Danmark¹⁰.

Jordpakning

Jordpakning – primært forårsaget af kørsel med tunge maskiner – er et betydeligt problem under danske forhold på grund af pakningsfølsomme jordtyper, et fugtigt klima og anvendelse af stadig tungere landbrugsmaskiner. Jordpakning kan medføre reduceret rodvækst, nedsat vandinfiltration, øget overfladeafstrømning og forringet biologisk aktivitet i jorden. En analyse fra Aarhus Universitet, DCA viser, at mindst 39 pct. af den danske landbrugsjord udviser tegn på jordpakning, herunder pakning i underjorden, som kan være vanskelig eller umulig at afhjælpe ved normal jordbearbejdning.¹¹

Kulstof i jorden

Landbrugsjorden taber kulstof gennem dræning og fjernelse af biomasse ved høst, mens kulstof kan opbygges gennem tilførsel af organisk gødning samt overjordiske planterester og rødder. Et højt indhold af organisk stof bidrager til øget jordfrugtbarhed, bedre struktur, større vandholdeevne og øget biologisk aktivitet. Tab af kulstof fra jorden betragtes som en væsentlig udfordring i forhold til både klimatilpasning og begrænsning af drivhusgasudledning, hvilket er særligt relevant for lavbundsarealer, hvor dræning medfører betydelige kulstofstab. I Danmark dækker lavbundsjorder med mere end 6 pct. organisk kulstof ca. 218.000 ha, hvoraf over halvdelen fortsat anvendes til landbrugsdrift¹².

Jorderosion.

Jorderosion betegner vand-, vind- og jordbearbejdningserosion, som kan medføre tab af frugtbar jord, næringsstoffer og organisk materiale.

Ifølge data fra den seneste foretagne jorderosionskortlægning i Danmark er omkring tre fjerdedele af Danmarks landareal omfattet af jorderosionsrater på mellem 1 ton jordtab og 1 ton jorddeposition (aflejring) pr. ha pr. år. Selv om dette kategoriserer størstedelen af arealet som stabilt eller med tålelig erosionsrisiko, er der stadig et betydeligt område, hvor der kan forekomme uholdbart stort jordtab som

⁹ Fredshavn J. et al. (2025). Størrelse og udvikling af fuglebestande i Danmark - 2025. Artikel 12-rapportering til Fuglebeskyttelsesdirektivet. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet. Rapport nr. 672 ([Link til rapport](#))

¹⁰ Schjønning et al., 2009. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

¹¹ Schjønning et al., 2019. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

¹² Beucher et al. 2024. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

følge af vanderosion¹³. Samlet set har cirka 6 pct. det danske landbrugsareal en høj erosionsrisiko på over 2,5 tons pr. ha pr. år. Dette landbrugsareal er omfattet af en så høj risiko for jorderosion, at det kan påkræve afbødende foranstaltninger i landbrugsdriften.

Vinderosion har historisk været af stor betydning i Danmark, men problemet er nu stort set løst via læplantning og en stor forekomst af vinterafgrøder¹⁴. Vanderosion kan have betydelige miljømæssige konsekvenser som følge af tab af fosfor¹⁵. Jorderosion forårsaget af vandafstrømning på marker varierer, afhængig af et samspil mellem topografiske, klimatiske, jordfysiske/jordtypebestemte og dyrkningsrelaterede faktorer. Jordbearbejdningserosion forekommer overalt på kuperet terræn og medfører derfor en betydningsfuld jordforringelse for store områder i Danmark¹⁶.

5.3 Vand

For at vurdere den nuværende miljøtilstand for vand, herunder marine områder, søer, vandløb og grundvand, er der i nærværende miljørapport taget udgangspunkt i den seneste NOVANA-rapport *Vandmiljø og Natur 2024*¹⁷ (Nielsen et al., 2025) og de tilhørende fagrapporter for 2024. Herudover er der inddraget oplysninger fra de seneste undersøgelser i forbindelse med vandområdeplanerne 2021-2027 efter genbesøget (VP3 II).

Marine områder

De danske marine områder, som omfatter 109 kystvande, indre farvande og territorialfarvande, er under et vedvarende og markant pres fra landbaserede næringsstoftilførsler¹⁸. Omfanget af iltsvind i de indre danske farvande er steget signifikant siden 2010, og i midten af september 2024 blev det næststørste iltsvind nogensinde registreret, kun overgået af det historiske kollaps i 2002¹⁹. Selvom de årlige variationer i iltsvindets udbredelse påvirkes af klimatiske og vejrmæssige faktorer som vind og temperatur, er den høje tilførsel af kvælstof den primære drivkraft bag den omfattende eutrofiering og de afledte iltsvind.

I 2024 blev den samlede kvælstoftilførsel fra land til kyst beregnet til at være ca. 66.000 tons. De seneste år har der været en betydelig større kvælstoftilførsel sammenlignet med 2022, hvilket skyldes en højere afstrømning fra markerne grundet de højere nedbørsmængder i 2023 og 2024. Som følge af de højere nedbørsmængder har der været et mindre høstudbytte og dermed et større overskud af kvælstof i markerne²⁰.

Med hensyntagen til år-til-år variationer i afstrømningen (normaliseret tilførsel), var der i 2024 en tilførsel på ca. 45.000 tons kvælstof, som er det laveste registreret niveau siden 1990. Til sammenligning var den afstrømningsnormaliserede tilførsel i 2023 på cirka 50.000 tons kvælstof. Siden 1990 er den

¹³ Onnen, N. et al. 2019. Distributed water erosion modelling at fine spatial resolution across Denmark. ([Link](#))

¹⁴ Schjønning et al., 2009. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

¹⁵ Andersen et al., 2023. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

¹⁶ Schjønning et al., 2009. Aarhus Universitet, DCA. ([Link til rapport](#))

¹⁷ Vibeke Vestergaard Nielsen, et al. 2025. Vandmiljø og Natur 2024. Aarhus Universitet, DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi. ([Link til rapport](#))

¹⁸ Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) (2025). Marine områder 2024. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi – Rapport nr. 684 ([Link til rapport](#))

¹⁹ Vibeke Vestergaard Nielsen, et al. 2025. Vandmiljø og Natur 2024. Aarhus Universitet, DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi. ([Link til rapport](#))

²⁰ Ibid.

afstrømningsnormaliserede kvælstoftilførsel reduceret med ca. 51 % og siden 2005 reduceret med ca. 24 %²¹.

Der er 6 ud af 109 kystvande, som vurderes at være i god økologisk tilstand baseret på biologiske kvalitetselementer. Det vurderes at for høje udledninger af primært kvælstof men også

fosfor er den primære årsag til manglende målopfyldelse i de resterende 103 kystvandområder. Samlet set er det i VP3 II vurderet, at kvælstoftilførslen fra danske oplande skal reduceres med 13.800 tons N år⁻¹ for at der på sigt kan opnås god økologisk tilstand i alle 109 kystvande. De kystvande som vurderes ikke at være i god tilstand forventes først at opnå god økologisk tilstand for de biologiske kvalitetselementer efter 2027²².

Søer

Siden overvågningsindsatsen blev igangsat i 1989, er miljøtilstanden i de danske søer generelt forbedret, men disse forbedringer fandt især sted i 1990'erne, men de seneste to årtier er der ikke påvist nogen betydelig forbedring, men i højere grad en tendens til en negativ udvikling²³.

Der indgår 985 søer i genbesøget af vandområdeplanerne for 2021-2027 (VP3 II), hvoraf ca. 22 % af søerne vurderes at opfylde miljømålet for god økologisk tilstand, og ca. 7 % vurderes at være i god kemisk tilstand. Det er især forhøjet tilførsel af fosfor, som er årsag til påvirkningen af søernes økologiske tilstand. Udledningen af fosfor stammer både fra landbruget, men også fra renseanlæg, regnbetinget udledning, ejendomme uden kloakering, industri og akvakulturanlæg. Udledningen af miljøfarlige forurenende stoffer er årsag til den kemiske påvirkning i søerne²⁴.

I kontrolovervågningen af søernes tilstand indgår 180 udvalgte søer (KT-søer), hvor der undersøges en række parametre såsom vandkemi, fysik og vegetation. For at undersøge udviklingen af disse parametre sammenlignes den indeværende seksårige periode (2019-2024) med de seneste tre foregående. En sammenligning mellem den nuværende periode og de foregående perioder viser en generel tendens til et øget næringsstofindhold og især et højere kvælstofindhold i danske søer²⁵.

Vandløb

Forringelse af levesteder for planter og dyr i form af fysiske ændringer i vandløbene, udgør de største miljø- og naturmæssige udfordringer i de danske vandløb. Denne tilstand er bl.a. opstået som følge af vandløbsreguleringer, spærringer og forurening med næringsstoffer og miljøfarlige stoffer fra både by og landbrugsrelaterede aktiviteter²⁶.

Der indgår ca. 6.700 vandløbsvandområder i vandområdeplanerne med fastsatte miljømål, og de udgør en samlet længde på ca. 18.600 km vandløbsstrækninger, hvoraf ca. 5.250 km vurderes at være i god økologisk tilstand og 16.610 km vurderes at være i god kemisk tilstand. Vandløb er en naturtype, som indeholder

²¹ Ibid.

²² Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (2025). Kystvande og territorialfarvande i vandområdeplanerne. Faktaark december 2025. ([Link til ark](#))

²³ Vibeke Vestergaard Nielsen, et al. 2025. Vandmiljø og Natur 2024. Aarhus Universitet, DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi. ([Link til rapport](#))

²⁴ Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (2025). Søer i vandområdeplanerne. Faktaark december 2025. ([Link til ark](#))

²⁵ Johansson, L.S, et al. 2025. Søer 2024. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. ([Link til rapport](#))

²⁶ Vibeke Vestergaard Nielsen, et al. 2025. Vandmiljø og Natur 2024. Aarhus Universitet, DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi. ([Link til rapport](#))

afgørende levesteder for planter og dyr, og bl.a. fungerer som et vigtigt bindeled i naturen. Dette gør vandløb essentielle i forhold til bevaring og forbedring af biodiversiteten²⁷.

Grundvand

Det danske grundvand udgør grundlaget for Danmarks drikkevandsforsyning og mængden og kvaliteten af grundvandet har ligeledes stor betydning for tilstanden i vandreservoirerne i naturen, herunder kilder, vandløb, søer og fjorde. Nitrat er uønsket, da det er sundhedsskadeligt og skyld i eutrofiering af vandmiljøet²⁸

Efter anden vandplanperiode 2015-2021 (VP2) er der foretaget en ny afgrænsning af grundvandsforekomster samt udviklet nye metoder for tilstandsvurderinger, hvilket gør det udfordrende at give en vurdering af udviklingen af miljøtilstanden for grundvandsforekomster²⁹.

Forurening af grundvandet skyldes landbrugets pesticid- og gødningsanvendelse, miljøfarlige forurenende stoffer, salte og sporstoffer fra industrien (kemisk tilstand) samt overudnyttelse af vandressourcen (kvantitativ tilstand). Der er i alt 2.043 grundvandsforekomster, hvoraf 2.034 vurderes at være i god kvantitativ tilstand, og 1170 vurderes at være i god kemisk tilstand. Sammenlignet med tidligere dokumenteres flere nedbrydningsprodukter, der stammer fra pesticider³⁰.

Den nationale grundvandsovervågning dokumenterer, at drikkevandsressourcen er under udbredt kemisk pres, med nitratgrænseværdien overskredet i 16 % af dybere GRUMO-boringer og 31 % af overfladenære LOOP-boringer under dyrket landbrug. Sideløbende blev pesticidrester fundet i 69,8 % af undersøgte GRUMO-indtag (2022-2024), hvoraf 35,8 % overskred kvalitetskravet for enkeltstoffer, hvilket bekræfter en omfattende nedsivning fra agerlandet³¹.

5.4 Klimatiske faktorer og luft

De globale udledninger af drivhusgasser stiger fortsat, og i 2024 blev der sat nye temperaturrekorder. Året blev det varmeste år, der nogensinde er målt. Det blev også første gang, at den globale temperaturstigning i et enkelt år oversteg 1,5 grader sammenlignet med førindustrielt niveau³².

EU skal samlet set være klimaneutral i 2050, mens udledningerne i 2030 skal være reduceret med 55 pct. i forhold til 1990³³. Klimaloven sætter mål for at reducere Danmarks udledning af drivhusgasser. I 2025 skal udledningerne reduceres med 50-54 pct. sammenlignet med niveauet i 1990. Danmarks reduktion på 50-54 pct. i 2025, ser ud til at blive opfyldt. Den nedre grænse nås med stor sikkerhed, mens opfyldelse af den øvre grænse er behæftet med større usikkerhed³⁴.

Danmarks grønne omstilling er accelereret siden 1990. Den danske klimastatus og –fremskrivning for 2025 estimerer, at de samlede emissioner i Danmark for 2023 udgjorde 38,8 Mt CO₂-ækvivalent (CO₂ eq), hvilket

²⁷ Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (2025) Vandløb i vandområdeplanerne. Faktaark december 2025. ([Link til rapport](#))

²⁸ Thorling, L. et al. 2025. Grundvand. Status og udvikling 1989–2024. Teknisk rapport, GEUS 2025 ([Link til rapport](#))

²⁹ Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (2025). Grundvand i vandområdeplanerne. Faktaark december 2025 ([Link til ark](#))

³⁰ Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (2025) Vandløb i vandområdeplanerne. Faktaark december 2025. ([Link til rapport](#))

³¹ Thorling, L. et al. 2025. Grundvand. Status og udvikling 1989–2024. Teknisk rapport, GEUS 2025 ([Link til rapport](#))

³² Klimarådets statusrapport 2025- Danmarks nationale klimamål og internationale forpligtelser. ([Link](#))

³³ Folketinget, EU-oplysningen. EU's klimamål. ([Link](#))

³⁴ Klimarådets statusrapport 2025. Danmarks nationale klimamål og internationale forpligtelser ([Link](#)).

svarer til en reduktion på ca. 51,0 pct. i 2023 sammenlignet med 1990; når sektoren for arealanvendelse, arealanvendelsesændringer og skovbrug (LULUCF) udelades, bliver dette tal 39,3 Mt CO₂ eq, svarende til en reduktion på 45,8 pct. sammenlignet med 1990³⁵. Fremskrivningerne viser, at Danmark allerede i 2023 opfyldte reduktionsniveauet svarende til delmålet for 2025. I 2030 anslås Danmarks samlede netto-emissioner at udgøre 22,2 Mt CO₂ eq, hvilket svarer til en reduktion på ca. 72 pct. sammenlignet med 1990.

Med Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug fra 2021 er der fastsat et reduktionsmål for landbruget på 55-65 pct. i 2030 i forhold til udledningen i 1990. Målet omfatter udledninger fra landbrugsprocesser, arealer og skov, men ikke de energirelaterede udledninger i landbruget. De drivhusgasudledninger i sektoren, som er omfattet af reduktionsmålet, skønnes i 2030 reduceret med ca. 55,3 pct., hvormed det nedre spænd er opfyldt med en margen på ca. 0,1 mio. ton CO₂e. Der udestår fortsat en reduktionsmanko på ca. 2,1 mio. ton CO₂e i forhold til det øvre spænd.³⁶

Udledninger fra landbrugets processer udgør en væsentlig del af Danmarks samlede CO₂e-udledninger. Udledningerne er faldet fra 14,6 mio. ton CO₂e i 1990 til 11,2 mio. ton. CO₂e i 2023 svarende til 29 pct. af Danmarks nettoudledninger. En væsentlig del af årsagen til udviklingen i udledningerne fra landbrugsprocesser frem til i dag kan henføres til en forbedring i udnyttelsen af kvælstof i husdyrgødningen, og hermed et markant fald i anvendelsen af handelsgødning samt lavere udledninger fra kvælstofudvaskning. De samlede udledninger fra landbrugets processer skønnes at falde med 2 mio. ton CO₂e frem mod 2030, hvor udledningerne herfra vil udgøre ca. 41 pct. af Danmarks netto CO₂e-udledninger. Dermed skønnes landbrugets processer at være den sektor med den højeste andel af Danmarks samlede CO₂e-udledninger i 2030. Den skønnede nedgang i udledninger skyldes blandt andet Aftale om Implementering af et Grønt Danmark samt en generel forventning til nedgang i antal af husdyr, samt forbedret gødningshåndtering pga. øget brug af miljøteknologi³⁷.

5.5 Materielle goder

Betegnelsen *materielle goder* omfatter tilgængelighed til og muligheden for at udnytte natur- og menneskeskabte goder og ressourcer. I nærværende miljørapport knytter materielle goder sig primært til arealanvendelsen og de ressourcer, der er forbundet hermed. Materielle goder omfatter således ændringer i anvendelsen af de danske landområder, fx fra landbrug til natur eller skov (eller omvendt).

Det danske landbrugsareal udgør ca. 59,5 pct. af Danmarks samlede areal, svarende til ca. 2,6 mio. ha³⁸. Udnyttelsen af jorden til landbrugsformål bidrager væsentligt til produktion af fødevarer, foder, energiafgrøder og økonomisk indtjening og udgør dermed et centralt materielt gode.

Byformål og trafikale infrastruktur udgør ca. 13 pct. af det danske landareal og rummer materielle goder i form af bosætning, arbejdspladser og teknisk infrastruktur³⁹.

Omkring 25 pct. af Danmarks areal er dækket af skove, heder, enge og anden natur samt søer og vandløb. Ud over deres betydning for biodiversitet leverer disse arealer materielle goder i form af tømmerproduktion, rekreative værdier, beskyttelse af grundvand, regulering af vandkredsløb og tilbageholdelse af regnvand ved ekstreme nedbørshændelser⁴⁰.

³⁵ Klimastatus og -fremskrivning 2025 ([Link](#)).

³⁶ Klimastatus og -fremskrivning 2025, sektorkapitel 18 ([Link](#)).

³⁷ Ibid.

³⁸ Danmarks statistik (u.å.). *Arealopgørelser*. ([Link](#))

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

Andre materielle goder omfatter råstofområder med ressourcer som sand, grus, kalk og ler samt energiområder til produktion af vedvarende energi. Biomasse fra landbrug og skovbrug indgår ligeledes som en væsentlig ressource.

Danmarks produktion/forsyning og sammensætning af energi fordeler sig mellem råolie, naturgas, vedvarende energi (vedvarende energi omfatter fast biomasse⁴¹, biogas, flydende biobrændstoffer, vindkraft, solenergi, omgivelsesvarme til varmepumper, vandkraft og geotermisk energi). Historisk set har Danmarks primære energiproduktion været præget af produktionen af olie- og gas. Med den ret kraftige nedgang i olie- og gasproduktionen fra 2005 og de efterfølgende 10-15 år er billedet ændret. I dag udgøres lidt over halvdelen af den primære energiproduktion af vedvarende energi, som er mangedoblet siden 1990⁴².

Det samlede energiforbrug i Danmark steg i 2024 med 1,1 pct. til 680 PJ. Kul- og olieforbruget faldt, mens vedvarende energi, naturgas og importeret el steg⁴³. Der opgøres også et korrigeret bruttoenergiforbrug, hvor der korrigeres for brændsel knyttet til udenrigshandel med el samt klimaudsving. Dette korrigerede forbrug var 711 PJ i 2024, en stigning på 2,5 pct. fra 2023.

Siden 1990 er det korrigerede bruttoenergiforbrug faldet med 13,2 pct., især på grund af mindre brug af kul og olie, mens vedvarende energi er steget markant⁴⁴.

6 Gennemgang af ændringer

Miljøvurderingen vil tage udgangspunkt i de dele af planændringen, hvor det ikke på forhånd kan udelukkes, at der vil kunne være en sandsynlig, væsentlig indvirkning på miljøet. Således vil dele af planændringen, af mere teknisk karakter, ikke være omfattet af denne miljøvurdering. I den forbindelse skal det bemærkes, at udgangspunktet for denne miljøvurdering (og de tidligere miljøvurderinger af CAP-planen) er, at ordningerne gennemføres som budgetteret i de tilhørende tilsagnsrammer.

6.1 Bio-ordning for midlertidig ekstensivering

Den finansielle ramme for bio-ordningen for midlertidig ekstensivering justeres for ansøgningsåret 2027, hvorved finansieringen reduceres fra et afsat budget på 500 mio. kr. til 250 mio. kr. Til sammenligning er finansieringen 200 mio. kr. i 2026. Reduktionen gennemføres på baggrund af faglige analyser fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), som dokumenterer, at en ramme på 500 mio. kr. markant ville overstige det forventede ansøgte areal i 2027. Uden en tilpasning ville ordningen ikke kunne opnå fuldt afløb for den finansielle allokering. Nedjusteringen af finansieringen til 250 mio. kr. sikrer en budgetmæssig ramme, der er i overensstemmelse med den reelle forventede tilslutning og effekt i 2027. Det vurderes derfor som en afgørende forudsætning for nærværende miljørapport, at budgetjusteringen i sig selv ikke medfører nogen reduktion i ordningens reelle adfærdsregulerende miljøeffekt.

I den seneste miljøvurdering af ordningen fra 2025 blev arealpotentialet foreløbigt estimeret til op mod 226.000 ha (herunder 100.000 ha med lavbundstillæg). Dette tidlige estimat var dog behæftet med stor usikkerhed, idet den udledningsbaserede markregulering (tidligere den nye kvælstofregulering) og ordningens konkrete udformning fortsat var under udvikling. Dette historiske potentiale er nu korrigeret på

⁴¹ Omfatter halm, skovflis, brænde, træpiller, træaffald, bionedbrydeligt affald.

⁴² Energistyrelsen. Energistatistik for 2024. Energistyrelsen. ([Link](#))

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

baggrund af de opdaterede modelberegninger for den forventede søgning i 2027, mens selve tilskudssatserne fortsætter uændrede i 2027 i forhold til niveauet i 2026.

Det korrigerede arealpotentiale under den ændrede finansieringsramme forventes i 2027 at omfatte i alt ca. 80.000 ha med basistilskud, hvoraf ca. 72.800 ha forventes søgt med lavbundstillæg. Miljørapportens effektberegninger kan dog udelukkende lægges til grund for ca. 47.200 ha af det samlede areal. De resterende ca. 32.800 ha udgøres af ældre, eksisterende brakarealer, som indgår i ordningen med såkaldt dødvægt, hvilket metodisk indebærer, at de beregnes med en nul-effekt.

Baggrunden for denne dødvægt er, at det hidtidige GLM 10-krav om 4 % ikke-produktive arealer bortfalder i 2027. Det forventes som konsekvens, at landbrugerne overfører disse eksisterende brakarealer til den midlertidige ekstensiveringsordning. Der er tale om ældre arealer, som oprindeligt opfyldte de tidligere MFO-krav (Miljøfokusområder). Arealerne er efterfølgende indgået i effektvurderingerne for GLM 8 og GLM 10 med en dødvægt for miljø (kvælstof), som følge af at der ikke skiftes fysisk arealanvendelse. For at undgå dobbelttælling i basisfremskrivningen og fordi der ikke sker en reel ændring i den fysiske drift, fastsætter Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) dødvægten til en nul-effekt for både miljø (kvælstof), som under GLM 10, samt for klima og biologisk mangfoldighed. Landbrugerne skal således blot fastholde den eksisterende praksis på arealerne for at modtage tilskuddet, ift. hvad landbrugerne obligatorisk skal overholde under GLM 10, hvorfor der under midlertidig ekstensivering også beregnes dødvægt for klima og biologisk mangfoldighed. Da der er tale om en national arealopgørelse uden stedfasthed, kan de specifikke geografiske placeringer af disse 32.800 ha ikke kortlægges i landet. Det samlede arealpotentiale på ca. 80.000 ha i 2027 er derved højere end det rene adfærdsestimat i IFRO-rapporten (på 45.233 ha), fordi der er taget højde for overførslen af disse ældre brakarealer med dødvægt.

Der beregnes i overensstemmelse med beregningspraksis ingen forskel i effekt mellem de forskellige typer af brak, eller mellem arealer med udelukkende basistilskud i forhold til arealer med lavbundstillæg. Den samlede realiserede nettoeffekt for de ca. 80.000 ha under bio-ordningen i ansøgningsåret 2027 opgøres på den baggrund til en biodiversitetseffekt på ca. 47.200 ha levesteder for dyr og planter, en miljøeffekt på ca. 474 tons kvælstof pr. år til kystvandoplandet (svarende til ca. 1.635 tons kvælstof pr. år i rodzonen), samt en samlet klimamæssig nettoreduktion på ca. 0,05 mio. tons CO₂-ækvivalenter pr. år.

Bio-ordningen for midlertidig ekstensivering er en etårig bio-ordning, hvis formål er at udvikle ny natur og nye levesteder for dyr og planter, samt at hjælpe med flere fødekilder for at øge mangfoldigheden af levende organismer på dyrkede landbrugsarealer. De områder, der indgår i ordningen, må ikke anvendes til produktion, hvilket medfører at arealerne ikke må dyrkes, sprøjtes og gødskes.

Ordningen vurderes at have en effekt i forhold til miljøfaktorerne biologisk mangfoldighed, flora og fauna, vand, jordbund, klimatiske faktorer og luft samt materielle goder.

6.2 Basisindkomststøtte/Grundbetaling

Den finansielle ramme for basisindkomststøtten (grundbetalingen) under CAP-planens Søjle I reduceres i ansøgningsåret 2027 med 750 mio. kr. Formålet med denne budgetreduktion er, at sikre overholdelse af den fælles landbrugspolitikens grønne øremærkningskrav og dermed bidrage til fuld hjemtagning af EU-midlerne, samt at sikre et stabilt niveau for den nationale ramme for grundbetalingen. De frigjorte midler overføres til anvendelse i 2028 under den nationale og regionale partnerskabsplan (NRP-planen 2028-2034). Midlerne overføres med henblik på at blive udmøntet til grønne formål.

Da grundbetalingen fungerer som en generel, direkte indkomststøtte pr. hektar landbrugsjord, medfører den økonomiske reduktion en direkte, generel nedsættelse af den udbetalte enhedssats pr.

støtteberettiget hektar i 2027 på tværs af hele landet, så den gennemsnitlige støttesats kommer til at svare til niveauet for grundbetalingen 2026. Ændringen er således af ren økonomisk og finansiel-administrativ karakter for sektoren. Det slås i denne sammenhæng fast som en metodisk præmis for miljørapporten, at budgetreduktionen på 750 mio. kr. ikke medfører nogen ændringer i de underliggende støttekriterier, støtteberettigede arealer eller de gældende regler for småbiotoper under bruttoarealmodellen. Ændringen påvirker derved ikke landmændenes incitament eller de retlige rammer for at bevare eksisterende landskabstræk og mindre naturtyper på de støtteberettigede arealer i 2027. Da reduktionen i enhedsbeløbet rammer bredt og ensartet på det eksisterende landbrugsareal uden geografisk stedfasthed, medfører justeringen i sig selv ikke nogen direkte eller målbare ændringer i landbrugets fysiske arealanvendelse eller de overordnede dyrkningsmønstre frem mod den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027. Den reelle konsekvens af ændringen knytter sig derfor primært til landbrugserhvervets økonomiske modstanddygtighed og indkomstforhold i det pågældende ansøgningsår.

7 Miljøvurdering

I følgende afsnit vurderes det, hvordan ændringerne til CAP-planen forventes at påvirke de miljøfaktorer, der er afgrænset til i indeværende undersøgelse.

7.1 Biologisk mangfoldighed, flora og fauna

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at kunne påvirke den biologiske mangfoldighed, flora og fauna i en neutral til moderat positiv retning frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027. Vurderingen tager udgangspunkt i, at de adfærdsregulerede elementer understøtter midlertidig ekstensivering og etablering af levesteder i det åbne land.

Såfremt ændringen udelukkende ses i lyset af den tidligere ramme på 500 mio. kr. og en teoretisk fuld udnyttelse af et arealpotentiale på 226.000 ha, vil der være tale om en væsentlig nedgang i ordningens forventede effekter. Faglige analyser fra IFRO dokumenterer dog, at det oprindelige budget oversteg efterspørgslen, og at der ikke kunne forventes fuldt afløb. Da tilskudssatserne ikke justeres, medfører selve budgetreduktionen til 250 mio. kr. i sig selv ikke nogen reduktion i ordningens reelle, adfærdsregulerede miljøeffekt ude på markerne. Den økonomiske justering af grundbetalingen med en reduktion på 750 mio. kr. er af ren finansiel-administrativ karakter. Den ændrer ikke på støttekriterierne eller bruttoarealmodellens regler for småbiotoper og vurderes derfor ikke at svække landmændenes incitament til at bevare eksisterende landskabstræk i 2027.

De væsentligste miljøeffekter for biologisk mangfoldighed, flora og fauna knytter sig til de ca. 47.200 ha ud af det samlede potentiale på 80.000 ha under den tilpassede bio-ordning. Friholdelsen af disse 47.200 ha for jordbearbejdning, produktion, gødsning og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler muliggør en mærkbar, midlertidig forbedring af naturtilstanden i ansøgningsåret 2027. Arealerne vurderes at bidrage til forbedrede levesteder og øget fødegrundlag for agerlandets insekter, smådyr og fuglebestande, hvilket understøtter målsætningerne i EU's biodiversitetsstrategi og fuglebeskyttelsesdirektivet. I relation til de nationale mål, herunder målene i Aftale om et Grønt Danmark frem mod 2030, yder disse arealer et vigtigt lokalt bidrag, men den manglende acceleration i mængden af fysisk ny arealudtagning i 2027 betyder, at ændringen ikke rykker Danmark væsentligt nærmere de langsigtede naturmål før næste planperiode.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha af arealpotentialet overføres til bio-ordningen som en direkte konsekvens af, at det obligatoriske GLM 10-krav om 4 % ikke-produktive arealer forventes at bortfalde i 2027. Da der er tale om eksisterende brakarealer, sker der ingen fysisk ændring i den konkrete drift eller arealanvendelse. Disse arealer vurderes at have en neutral effekt, idet de opretholder deres

nuværende, eksisterende naturværdi som flerårigt brak, men den nye tilskudsudbetaling skaber ikke nye levesteder eller yderligere grønne forbedringer for flora og fauna i 2027.

Samlet påvirkning

Ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at bidrage neutralt til moderat positivt til biologisk mangfoldighed, flora og fauna sammenlignet med en fuldstændig intensiv drift af arealerne. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld teoretisk udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr. repræsenterer budgetreduktionen isoleret set en nedgang i det maksimale effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel, hvorfor ændringen i praksis fastholder den reelle adfærdsregulerede effekt. Under den nye ramme forventes ekstensiveret i alt ca. 80.000 ha i 2027, hvilket sikrer en fastholdelse af vigtige levesteder, selvom de 32.800 ha brak efterlades i status quo uden nye effekter som følge af dødvægtseffekten.

7.2 Jordbund

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv påvirkning af miljøfaktoren jordbund frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027. Vurderingen tager udgangspunkt i, at tiltagene understøtter en reduceret dyrkningsintensitet og beskyttelse af kulstofpuljen.

Målt direkte mod den tidligere ramme på 500 mio. kr. og det oprindelige potentiale på 226.000 ha, vil der være tale om en væsentlig nedgang i ordningens forventede effekter på jordsundheden. Men faglige analyser fra IFRO dokumenterer, at det oprindelige budget oversteg efterspørgslen, hvorfor budgetreduktionen til 250 mio. kr. ikke medfører nogen reduktion i ordningens reelle, adfærdsregulerede jordbundseffekt ude på markerne. Reduktionen af grundbetalingen med 750 mio. kr. er af ren finansiel-administrativ karakter. Den ændrer ikke på støttekriterierne eller bruttoarealmodellens regler og svækker ikke landmændenes incitament til at beskytte jordbunden i 2027.

De væsentligste miljøeffekter for jordbunden knytter sig til de ca. 47.200 ha ud af det samlede potentiale på 80.000 ha under den tilpassede bio-ordning. Friholdelsen af disse arealer for jordbearbejdning, pløjning og intensiv produktion i ansøgningsåret 2027 forbedrer jordbundens struktur direkte. Fraværet af tunge landbrugsmaskiner minimerer risikoen for jordpakning i underjorden, hvilket mindsker risikoen for vanderosion. Sideløbende bidrager det uforstyrrede plantedække, især på de arealer der søges med lavbundstillæg, til at beskytte kulstofpuljen ved at bremse iltningen af organisk stof. I relation til EU's jordbundsdirektiv (Soil Monitoring Law) yder de 47.200 ha et vigtigt bidrag, men ændringen accelererer ikke mængden af fysisk ny arealudtagning mod de langsigtede nationale klimamål frem mod næste planperiode.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha overføres til bio-ordningen som konsekvens af GLM 10-bortfaldet. Da der er tale om eksisterende brakarealer, sker der ingen fysisk ændring i den konkrete maskindrift eller arealanvendelse. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø fastsætter denne dødvægtseffekt til en nul-effekt for jordbunden. Arealerne opretholder den nuværende stabilitet mod erosion, men tilskudsudbetalingen skaber ikke ny kulstofbinding eller yderligere strukturelle forbedringer i 2027.

Samlet påvirkning

Ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv påvirkning på miljøfaktoren jordbund sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af arealerne. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld teoretisk udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr.

repræsenterer budgetreduktionen isoleret set en nedgang i det maksimale effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel, hvorfor ændringen i praksis fastholder den reelle adfærdsregulerede effekt.

7.3 Vand

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv påvirkning af miljøfaktoren vand frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027. Vurderingen tager udgangspunkt i, at tiltagene understøtter en reduceret næringsstofftilførsel og begrænset pesticidanvendelse til vandmiljøet.

Målt direkte mod den tidligere ramme på 500 mio. kr. og det oprindelige potentiale på 226.000 ha, vil der dog være tale om en væsentlig nedgang i ordningens forventede positive effekter på vandmiljøet. Faglige analyser fra IFRO dokumenterer dog, at det oprindelige budget oversteg efterspørgslen, hvorfor budgetreduktionen til 250 mio. kr. ikke medfører nogen reduktion i ordningens reelle, adfærdsregulerede effekt. Reduktionen af grundbetalingen med 750 mio. kr. er af ren finansiel-administrativ karakter. Den ændrer ikke på støttekriterierne eller bruttoarealmodellens regler og svækker ikke landmændenes incitament til at beskytte vandmiljøet i 2027.

De væsentligste positive miljøeffekter for vand knytter sig til de ca. 47.200 ha ud af det samlede potentiale på 80.000 ha under den tilpassede bio-ordning. Friholdelsen af disse arealer for produktion, gødkning og pesticider i ansøgningsåret 2027 reducerer udvaskningen direkte. Den adfærdsregulerede nettoeffekt opgøres til en reduktion på ca. 474 tons kvælstof pr. år til kystvandoplandet (svarende til ca. 1.635 tons kvælstof pr. år i rodzonen), hvilket understøtter målsætningerne i Vandområdeplanerne og Vandrammedirektivet. Sideløbende reduceres risikoen for nedsivning af nitrat og plantebeskyttelsesmidler i de sårbare, grundvandsdannende områder, hvilket bidrager positivt til grundvandskvaliteten.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha overføres til bio-ordningen som konsekvens af GLM 10-bortfaldet. Da der er tale om eksisterende brak, sker der ingen fysisk ændring i den konkrete drift, hvorfor SGAV fastsætter denne dødvægtseffekt til en nul-effekt på udvaskningen. Såfremt landbrugerne som afledt konsekvens foretager fysiske ændringer i dræningen, vil disse projekter dog fortsat kræve en konkret tilladelse efter vandløbsloven. I forlængelse af Miljøministeriets høringssvar vurderes det desuden, at ændringerne i 2027 ikke vil medføre en væsentlig ændring i udvaskningen af metallerne bly, cadmium, nikkel, zink og kobber.

Samlet påvirkning

Ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv påvirkning på miljøfaktoren vand sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af arealerne. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld teoretisk udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr. repræsenterer budgetreduktionen isoleret set en nedgang i det maksimale effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel, hvorfor ændringen i praksis fastholder den reelle adfærdsregulerede effekt. Under den nye ramme forventes ekstensiveret i alt ca. 80.000 ha i 2027, hvilket sikrer en reduktion af kvælstof- og pesticidudvaskningen, selvom de 32.800 ha brak efterlades i status quo som følge af dødvægtseffekten.

7.4 Klimatiske faktorer og luft

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv påvirkning af miljøfaktoren klimatiske faktorer og luft frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027.

Vurderingen tager udgangspunkt i, at tiltagene understøtter en reduceret udledning af drivhusgasser samt en begrænsning af luftforurenende stoffer i det åbne land.

Målt direkte mod den tidligere ramme på 500 mio. kr. og det oprindelige potentiale på 226.000 ha, vil der være tale om en væsentlig nedgang i ordningens forventede positive effekter på klimabalancen. Faglige analyser fra IFRO dokumenterer dog, at det oprindelige budget oversteg efterspørgslen, hvorfor budgetreduktionen til 250 mio. kr. ikke medfører nogen reduktion i ordningens reelle, adfærdsregulerede effekt. Reduktionen af grundbetalingen med 750 mio. kr. er af ren finansiel-administrativ karakter. Den ændrer ikke på støttekriterierne eller bruttoarealmodellens regler og svækker ikke landmændenes incitament til at beskytte klimaet eller reducere ammoniakfordampningen i 2027.

De væsentligste positive klima- og lufteffekter knytter sig til de ca. 47.200 ha ud af det samlede potentiale på 80.000 ha under den tilpassede bio-ordning. Friholdelsen af disse arealer for jordbearbejdning, produktion og gødskning i ansøgningsåret 2027 reducerer emissionerne direkte. Den adfærdsregulerede nettoreduktion opgøres til en klimaeffekt på ca. 0,05 mio. tons CO₂-ækvivalenter pr. år, hvilket understøtter målsætningerne i den danske Klimalov og Byrdefordelingsaftalen. Sideløbende bidrager det uforstyrrede plantedække – særligt på de arealer, der forventes søgt med lavbundstillæg – til at beskytte jordbundens kulstofpulje ved at bremse iltningen af organisk stof, mens fraværet af gødskning mindsker emissionerne af lattergas (N₂O) og luftforurenende ammoniak (NH₃) til atmosfæren.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha overføres til bio-ordningen som konsekvens af GLM 10-bortfaldet. Da der er tale om eksisterende brak, sker der ingen fysisk ændring i maskindriften, husdyrholdet eller arealanvendelsen, hvorfor SGAV fastsætter denne dødvægtseffekt til en nul-effekt på både drivhusgasser og luftkvalitet. Arealerne opretholder den nuværende kulstofbinding som flerårigt brak, men den nye tilskudsudbetaling skaber ikke yderligere reduktioner i landbrugets procesemissioner eller øget nettobinding i 2027.

Samlet påvirkning

Ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at have en neutral moderat positiv påvirkning på miljøfaktoren klimatiske faktorer og luft sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af arealerne. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld teoretisk udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr. repræsenterer budgetreduktionen isoleret set en nedgang i det maksimale effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel, hvorfor ændringen i praksis fastholder den reelle adfærdsregulerede effekt. Under den nye ramme forventes ekstensiveret i alt ca. 80.000 ha i 2027, hvilket sikrer en reduktion af drivhusgasser og ammoniak, selvom de 32.800 ha brak efterlades i status quo uden nye effekter som følge af dødvægtseffekten.

7.5 Materielle goder

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at have en overvejende neutral til svagt positiv påvirkning af miljøfaktoren materielle goder frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027. Vurderingen tager udgangspunkt i, at tiltagene påvirker balancen mellem intensiv landbrugsproduktion og landskabets herlighedsværdier.

Målt direkte mod den tidligere ramme på 500 mio. kr. og de oprindelige mål er der dog tale om en væsentlig nedgang i ordningens forventede effekter på arealanvendelsen. IFRO's analyser dokumenterer dog, at det gamle budget oversteg efterspørgslen, hvorfor tilpasningen til 250 mio. kr. afspejler den forventede søgning og ikke ændrer ordningens reelle adfærdsregulerede effekt i felten. Reduktionen af

grundbetalingen med 750 mio. kr. er af ren finansiell-administrativ karakter. Den ændrer ikke på støttekriterierne eller bruttoarealmodellens regler og svækker ikke landmændenes incitament til at bevare eksisterende landskabstræk eller mindre naturtyper på de støtteberettigede arealer i 2027.

De væsentligste miljøeffekter for de materielle goder knytter sig til de ca. 47.200 ha ud af det samlede potentiale på 80.000 ha under den tilpassede bio-ordning. Friholdelsen af disse arealer for intensiv landbrugsproduktion i ansøgningsåret 2027 medfører en midlertidig reduktion i fødevare- og foderproduktionen på de berørte matrikler. Denne begrænsede produktionsnedgang opvejes dog af positive herlighedsværdier og rekreative oplevelsesværdier i kulturlandskabet, hvilket understøtter friluftsliv og menneskers sundhed i det åbne land.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha overføres til bio-ordningen som konsekvens af GLM 10-bortfaldet. Da der er tale om ældre, eksisterende brakarealer, sker der ingen fysisk ændring i arealanvendelsen eller produktionskapaciteten, hvorfor SGAV fastsætter denne dødvægtseffekt til en nul-effekt på de materielle goder. Tilskudsudbetalingen opretholder de nuværende rekreative værdier i status quo, men skaber ikke nye landskabelige værdier eller yderligere ændringer i fødevareproduktionen i 2027.

Samlet påvirkning

Ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at have en overvejende neutral til svagt positiv påvirkning af miljøfaktoren materielle goder sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af arealerne. Under den nye ramme forventes ekstensiveret i alt ca. 80.000 ha i 2027, hvilket sikrer en balanceret fastholdelse af landskabets herlighedsværdier, selvom de 32.800 ha brak efterlades i status quo uden nye effekter som følge af dødvægtseffekten. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr. repræsenterer budgetreduktionen dog isoleret set en nedgang i det teoretiske effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel, hvorfor ændringen i praksis fastholder den reelle adfærdsregulerede effekt.

7.6 Kumulative påvirkninger

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 kan medføre kumulative effekter, idet de justerede ordninger og krav understøtter samme miljø- og klimamål som andre igangværende indsatser i agerlandet og dermed kan påvirke hinanden. Særligt den tilpassede bio-ordning for midlertidig ekstensivering kan forventes at virke sammen med den kommende udledningsbaserede markregulering, nationale udtagningsindsatser af lavbundslande samt vandområdeplanerne i forhold til biologisk mangfoldighed, jordbund, vandmiljø, klimatiske faktorer og materielle goder.

For biologisk mangfoldighed, flora og fauna vurderes effekterne kumulative, idet de 47.200 ha med reelle levesteder under bio-ordningen i 2027 fungerer som supplerende refugeområder i det åbne land. Når disse midlertidige arealer placeres i nærheden af permanente udtagningsprojekter eller eksisterende Natura 2000-områder, kan de kumulativt bidrage til at mindske fragmenteringen og styrke de lokale økologiske korridorer for insekter og fuglebestande.

For jordbund og vandmiljø kan kumulative effekter opstå, hvor de 47.200 ha med reduceret dyrkningsintensitet og ophør af gødskning samvirker med den kommende udledningsbaserede markregulering. Den adfærdsregulerede kvælstofreduktion til kystvandene understøtter kumulativt vandområdeplanernes indsats. Samtidig minimerer det uforstyrrede plantedække risikoen for erosion og jordpakning, hvilket forbedrer den samlede jordsundhed i ansøgningsåret 2027.

For klimatiske faktorer og luft vurderes de kumulative effekter at understøtte de nationale reduktionsmål i Klimaloven via en adfærdsregulerede nettoreduktion i CO₂-ækvivalenter pr. år. Denne effekt forstærkes, hvor lavbundsarealer med tilhørende tillæg søges under bio-ordningen, idet der er synergi til de øvrige nationale lavbundsprojekter vedrørende bremsning af iltning af de kulstofrige jorde og reduktion af lattergas- samt ammoniakemissionerne i 2027.

For materielle goder vurderes de kumulative effekter begrænsede, idet produktionsophøret på de reelle ekstensiveringsarealer sker spredt i landet [6.1]. Samspillet med øvrige udtagningsindsatser kan dog lokalt have en akkumuleret positiv effekt på landskabets overordnede herlighedsværdier, rekreative adgang og friluftsmuligheder for befolkningen

Samlet vurdering af kumulative effekter

De kumulative effekter af ændringerne til CAP-planen vurderes samlet set at have en overvejende neutral til moderat positiv påvirkning sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af arealerne. Under den nye ramme forventes ekstensiveret i alt ca. 80.000 ha i 2027, hvilket i samspil med øvrige udtagnings- og reguleringsindsatser understøtter de akkumulerede målsætninger for natur, vand og klima, selvom de 32.800 ha brak efterlades i status quo uden nye kumulative effekter som følge af dødvægtseffekten. Målt direkte op imod 0-alternativets forudsætning om en fuld udnyttelse af den tidligere ramme på 500 mio. kr. repræsenterer budgetreduktionen dog isoleret set en nedgang i det maksimale kumulative effektpotentiale, men IFRO's analyser dokumenterer som anført, at den oprindelige allokering oversteg den reelle efterspørgsel.

7.7 Samlet vurdering

Ændringerne til CAP-planen 2023-27 vurderes samlet set at have en neutral til moderat positiv effekt på miljøet sammenlignet med en fuldstændig intensiv udnyttelse af landbrugsarealerne. Vurderingen tager udgangspunkt i, at den adfærdsregulerede indsats understøtter midlertidig ekstensivering, reduceret næringsstoftilførsel og beskyttelse af jordbundens kulstofpulje frem til den tidsmæssige afgrænsning den 31. december 2027.

Justeringen af grundbetalingen med en budgetreduktion på 750 mio. kr. er af ren finansiel-administrativ karakter. Da ændringen ikke ændrer på de underliggende støttekriterier, de støtteberettigede arealer eller bruttoarealmodellens regler for småbiotoper, vurderes den ikke at medføre ændrede miljøeffekter i forhold til 0-alternativet, men opretholder landmændenes eksisterende incitament til at bevare mindre landskabstræk i 2027.

De væsentligste direkte miljøeffekter knytter sig til bio-ordningen for midlertidig ekstensivering, hvor finansieringen tilpasses til 250 mio. kr. Denne budgetjustering medfører i sig selv ingen reduktion i ordningens reelle, adfærdsregulerede miljøeffekt ude på markerne, da den oprindelige allokering på 500 mio. kr. jf. IFRO oversteg efterspørgslen. Ordningens reelle grønne nettoeffekter realiseres på ca. 47.200 ha, som friholdes for jordbearbejdning, produktion, gødskning og pesticider i ansøgningsåret 2027. Det bidrager med en direkte positiv effekt på biologisk mangfoldighed ved at sikre midlertidige levesteder og fødegrundlag for agerlandets flora og fauna, herunder pressede fuglebestande. Arealerne bidrager sideløbende med en adfærdsreguleret reduktion på ca. 474 tons kvælstof pr. år til kystvandområdet (ca. 1.635 tons i rodzonen) samt en CO₂-nettoreduktion på ca. 0,05 mio. tons CO₂-ækvivalenter pr. år, hvilket understøtter de nationale mål i Vandområdeplanerne og Klimaloven. For jordbunden sikrer fraværet af maskindrift en mindsket risiko for jordpakning og erosion.

Hertil kommer, at de resterende ca. 32.800 ha af ordningens samlede potentiale på 80.000 ha overføres til bio-ordningen som konsekvens af GLM 10-bortfaldet. Da der er tale om eksisterende brakarealer, fastsætter Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø denne dødvægtseffekt til en nul-effekt for alle miljøfaktorer, idet tilskudsudbetalingen fastholder arealerne i status quo, men ikke skaber nye eller yderligere miljøforbedringer i 2027.

7.8 Afbødende foranstaltninger

I henhold til miljøvurderingslovens bilag 4, pkt. g, skal miljørapporten indeholde oplysninger om de planlagte foranstaltninger for at undgå, begrænse eller så vidt muligt opveje eventuelle væsentlige negative indvirkninger på miljøet ved planændringens gennemførelse.

De planlagte ændringer til CAP-planen 2023-2027 vurderes dog ikke at lede til en reel, væsentlig negativ indvirkning på miljøet i praksis sammenlignet med den faktiske efterspørgsel. Da tilskudssatserne for bio-ordningen fastfrys uændret, og budgettilpasningen jf. IFRO afspejler den reelle forventede søgning i ansøgningsåret 2027, medfører ændringerne ingen reduktion i de faktiske, adfærdsregulerede miljøeffekter i felten. Det vurderes derfor, at vedtagelsen af de konkrete ændringer ikke nødvendiggør særskilte afbødende eller afværgende foranstaltninger i 2027.

I den forbindelse bemærkes det, at ændringerne til CAP-planen, som er genstand for denne miljørapport, skal ses i tæt sammenhæng med de øvrige og mere omfattende nationale indsatser, der gennemføres i regi af Aftale om implementering af et Grønt Danmark. Disse sideløbende indsatser understøtter og sikrer de overordnede beskyttelsesniveauer for natur, klima og vandmiljø frem mod den kommende reformperiode.

7.9 Overvågning

De reelle miljø- og klimaeffekter af CAP-planen 2023-2027, inklusive de specifikke budgetændringer for ansøgningsåret 2027, vil i betydeligt omfang blive dokumenteret igennem de eksisterende nationale miljøovervågningsprogrammer, herunder Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA). Supplerende indsamles og koordineres der løbende overvågningsdata i regi af de statslige vandområdeplaner og naturplaner. På det administrative og finansielle niveau sker der en løbende EU-monitorering af, om landbrugsmidlerne udmøntes efter hensigten, hvilket suppleres af styrelsens årlige registrering og kontrol af de konkrete ansøgningsdata og det realiserede hektarantal under støtteordningerne.

Det vurderes, at disse eksisterende overvågningsrammer er fuldt tilstrækkelige til at belyse og følge effekterne af ændringerne til CAP-planen. Vedtagelsen af de konkrete ændringer i 2027 nødvendiggør derfor ikke etablering af et særskilt eller nyt overvågningsprogram.

8 Miljømålsætninger

I det følgende vurderes det, hvorvidt ændringerne til CAP-planen understøtter eller hindrer opfyldelsen af miljømålsætninger, der i forvejen er defineret i national og europæisk lovgivning, politikker eller strategier og som kan tænkes at blive berørt af CAP-planens ordninger som beskrevet i rapporten.

Biologisk mangfoldighed, Fauna og Flora

Habitatdirektivet

Habitatdirektivet fra 1992 (Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter

med senere ændringer) forpligter EU's medlemslande til at bevare udvalgte naturtyper og arter, der er karakteristiske, sjældne eller truede i EU⁴⁵.

EU's Biodiversitetsstrategi

EU's biodiversitetsstrategi EU-Kommissionen offentliggjorde i foråret 2020 en biodiversitetsstrategi, der lægger op til en øget indsats frem mod 2030 for at beskytte naturen og standse tilbagegangen af arter. Strategien lægger blandt andet op til at tænke biodiversitet ind i forskellige sektorer, som for eksempel landbrug og skovbrug.

Et af strategiens vigtigste mål er at beskytte 30 pct. af naturen i EU på land og i havet, hvoraf de 10 pct. skal være strengt beskyttet. Det skal ske senest i 2030⁴⁶

EU's naturgenopretningsforordning

Den nye lov fastsætter et mål for EU om at genoprette mindst 20 pct. af EU's land- og havområder inden 2030 og alle økosystemer, der har behov for genopretning, inden 2050. For at nå de overordnede EU-mål skal EU-landene genoprette mindst 30 pct. af de naturområder, der er omfattet af den nye forordning (fra skove, græsarealer og vådområder til floder, søer og koralrev), fra en dårlig til en god forfatning inden 2030⁴⁷.

Fuglebeskyttelsesdirektivet

Fuglebeskyttelsesdirektivet (Rådets direktiv nr. 79/409 af 2. april 1979, om beskyttelse af vilde fugle med senere ændringer) forpligter EU's medlemslande til at bevare udvalgte fuglearter, der er karakteristiske, sjældne eller truede i EU⁴⁸

Programændringens påvirkning

Samlet set bidrager CAP-planen fortsat til opfyldelsen af miljømålsætningerne i habitatdirektivet, EU's biodiversitetsstrategi, EU's naturgenopretningsforordning og fuglebeskyttelsesdirektivet, der understøtter den biologiske mangfoldighed.

Vand

Vandrammedirektivet

EU's vandrammedirektiv fastlægger rammer for beskyttelsen af vandløb og søer, overgangsvande (flodmundinger, laguner o.l.), kystvande og grundvand i alle EU-lande. Direktivet fastsætter en række miljømål og opstiller overordnede rammer for den administrative struktur for planlægning og gennemførelse af tiltag og for overvågning af vandmiljøet⁴⁹.

Miljømålsloven

Vandrammedirektivet og dele af habitatdirektivet bliver iværksat gennem miljømålsloven i Danmark. Formålet med loven er at gennemføre en fælles vand- og naturplanlægning, der skal sikre vand- og naturkvaliteten i Danmark.

⁴⁵ [EU's naturbeskyttelsesdirektiver - Miljøstyrelsen \(mst.dk\)](#)

⁴⁶ [EU's Biodiversitetsstrategi - Miljøstyrelsen \(mst.dk\)](#)

⁴⁷ Naturgenopretning: Ny EU-lov for at genoprette 20 pct. af EU's land- og havområder. Europa Parlamentet 2024. [Link til pressemeddelelse.](#)

⁴⁸ [EU's naturbeskyttelsesdirektiver - Miljøstyrelsen \(mst.dk\)](#)

⁴⁹ [EU's vandrammedirektiv - Miljøstyrelsen \(mst.dk\)](#)

Vandområdeplaner

Vandområdeplanerne er en samlet plan for at forbedre det danske vandmiljø, og de bygger på mere end 30 års arbejde med at forbedre vandmiljøet. Planerne skal sikre renere vand i Danmarks kystvande, søer, vandløb og grundvand i overensstemmelse med EU's vandrammedirektiv. Indsatserne gælder fra 2021-2027⁵⁰.

Nitratdirektivet

EU's Nitratdirektiv fra 1991 sigter mod at beskytte vandkvaliteten i hele Europa ved at fremme godt landmandskab, der forebygger og nedbringer den forurening af grundvand og overfladevand, som forårsages af nitrater fra landbruget⁵¹.

Programændringens påvirkning

Samlet set bidrager CAP-planen fortsat til opfyldelsen af miljømålsætningerne i vandrammedirektivet, miljømålsloven, vandområdeplanerne og nitratdirektivet, der understøtter vandmiljøet.

Jordbund

Soil Monitoring Law

EU's Soil Monitoring Law forpligter medlemslandene til at overvåge og standse jordforringelse, herunder imødegå udbredt underjordsjordpakning og tab af det organiske materiale i landbrugsjorden.

Programændringens påvirkning

Samlet set vil CAP-planen bidrage til målsætningerne i EU's Soil Monitoring Law.

Klimatiske faktorer

Den europæiske grønne pagt

Den europæiske grønne pagt er en pakke med politiske initiativer, der skal bane vejen for EU's grønne omstilling, og det endelige mål er klimaneutralitet senest i 2050⁵².

Klimaloven

Klimaloven sætter bindende nationale mål om 70 pct. reduktion af vores drivhusgasudledning i Danmark i 2030 i forhold til 1990 og klimaneutralitet senest i 2050.

Byrdefordelingsaftalen

Reduktionen i drivhusgasudledninger i ikke-kvoteomfattede sektorer (også kaldet non-ETS) er i EU's klima og energipakke fra 2008 et nationalt anliggende for de enkelte medlemsstater i EU. Aftalen om, hvordan reduktionerne er fordelt mellem medlemsstaterne (byrdefordelingsaftalen), opstiller rammerne for den nationale indsats og ikke mindst et specifikt reduktionsmål for det enkelte land. Men aftalen overlader det i øvrigt til nationalstaterne, hvordan målet skal nås.

Reduktionsmålene for de ikke kvoteomfattede sektorer fastsættes om en procentuel reduktion i forhold til niveauet i 2005. Danmark har i den forbindelse påtaget sig et reduktionsmål på 50 pct. i 2030 i forhold til 2005-niveauet. Målet for 2030 varierer altså fra medlemsstat til medlemsstat og er baseret på et fordelingsprincip, der blandt andet bygger på landenes BNP.

⁵⁰ [Vandområdeplan 3 - Miljøministeriet \(mim.dk\)](https://mim.dk/vandomraadeplan-3)

⁵¹ [Nitratdirektivet – Eur-lex](#)

⁵² [Den europæiske grønne pagt - Consilium \(europa.eu\)](https://europa.eu/european-council/en/den-europaeiske-grønne-pagt)

LULUCF-forordningen

LULUCF-forordningen, fastsætter regler for emissionsreduktioner og kulstofoptag i sektoren for arealanvendelse, ændringer i arealanvendelse og skovbrug⁵³.

Programændringens påvirkning

Samlet set bidrager CAP-planen fortsat til opfyldelsen af miljømålsætningerne i den europæiske pagt, klimaloven, byrdefordelingsaftalen og LULUCF-forordningen, der understøtter miljøfaktoren vedr. klimatiske faktorer og luft.

⁵³ [Fit for 55: opfyldelse af klimamål inden for sektorerne for arealanvendelse og skovbrug - Consilium \(europa.eu\)](#)